Turkish Studies
International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015, p. 759-778
DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7693
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

ERGENLERDE ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE SİBER ZORBALIĞA EĞİLİM ARASINDAKİ İLİŞKİLER: ARKADAŞTAN VE ÖĞRETMENDEN ALGILANAN SOSYAL DESTEĞİN ARACI ROLÜ*

*Adem PEKER***
*Yüksel EROĞLU****

ÖZET

Bu araştırmanın amacı aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin aracı rolünü incelemektir. Araştırmanın katılımcıları 301 ortaöğretim öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların 129'u (% 43) kız, 172'si (% 57) ise erkektir. Katılımcılar 14-18 yaş arasındadır ve yaş ortalaması 16,6'dır. Veriler Revize Edilmiş Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Siber Zorbalık Tutum Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Verileri analiz etmek için SPSS 21.00 programı kullanılmıştır. Araştırmada değişkenler arası ilişkileri hesaplamak için Pearson Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır. Öğretmenden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığı hiyerarşik regresyon analiziyle incelenmiştir. Pearson korelasyon analizi sonucunda Revize Edilmiş Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin alt boyutları ile siber zorbalığa eğilim arasında negatif yönde ve anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizi bulguları aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide arkadaştan algılanan sosyal desteğin tam aracı rol oynadığını göstermiştir. Öte yandan öğretmenden algılanan sosyal desteğin bu ilişkide kısmi aracı rol oynadığı belirlenmiştir. Öğretmenden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin aracı rollerinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Sobel z testiyle incelenmiştir. Sobel z testinden elde edilen sonuçlar her iki değişkenin aracılık rolünün de anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bu bulgular alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan sosyal destek, siber zorbalığa eğilim, hiyerarşik regresyon analizi.

---

*__Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.__

** Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi K.K Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, El-mek: adem.peker@hotmail.com

*** Yrd. Doç. Dr. Bayburt Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, El-mek: yeroglu45@gmail.com

RELATIONSHIPS BETWEEN PERCEIVED SOCIAL SUPPORT AND CYBERBULLYING TENDENCY IN ADOLESCENTS: THE MEDIATOR ROLE OF PERCEIVED SOCIAL SUPPORT FROM FRIEND AND TEACHER

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction and the Purpose of the Study

That the information and communication technologies cause negative relationships among adolescents is called as "cyberbullying" by the researchers. Kowalski ve Limber (2007) defined cyberbullying as sending harmful or disturbing messages or pictures to others on purpose by using the internet and other communication tools. Shariff and Gouin (2005) defined cyberbullying stated that cyberbullying is a kind of psychological bullying done by using electronic tools such as mobile phones, blogs, web sites, chat rooms, etc. According to Lacey (2007), cyberbullying is that using digital technology with the purpose of sending other individuals disturbing messages or doing social aggression.

On analyzing the studies done abroad, it can be seen that cyberbullying and victimization are common problems. Li (2006) determined that one fourth of every student in secondary schools is exposed to cyberbullying, one sixth of every student do the cyberbullying behavior. Ybarra and Mitchell (2004a) determined that 15 % of the students between the ages of 10 and 17 do the cyberbullying behavior. In an another study done with the students between the ages of 13-18, it was determined that almost half of the students are exposed to cyberbullying, in addition to this, 21 % of them are cyberbullies (Raskauskas and Stoltz, 2007). In a similar study, it was stated that 7 % of the students between 11-15 ages received threatening e-mails at least once (Noret and Rivers, 2006). In a study done by Lazuras, Barkoukis, Ourda and Tsorbatzoudis (2013), it was found that 32 % of the participants were exposed to or witnessed cyberbullying, 12,5 % of them did bullying.

The studies done in Turkey also present that cyberbullying is a common problem. Topçu (2008) found that 48 % of the high school students do cyberbullying. Ayas (2011) reported that 16 % of the secondary school students did cyberbullying, 17 % of them were exposed to it. Dilmaç (2009) determined in his study done with the university students that 23 % of them have done cyberbullying at least once throughout their lives, 55 % of them have been exposed to cyberbullying at least once. Arıcak (2009) stated that once in every five students has done cyberbullying and almost half of the students have been exposed to cyberbullying.

The fact that cyberbullying is so common among the adolescents and it causes various problems has caught the attentions of the researchers. Yet it is seen that these researches have only analyzed the relations of cyberbullying with the other psychological terms, not the mediator effects of it. Thus, this study aims to analyze the direct and indirect relationships between the social support that the adolescents

perceive and the tendency to cyberbullying. In direction with this general purpose, answers to the questions below are sought:

1. What is the direction, level and significance level between the social support level that the adolescent perceive and their tendency to cyberbullying?

2. Does the social support perceived by the students from their friends mediate the relationships between the social support perceived from the family and the tendency to cyberbullying?

3. Does the social support perceived by the students from their teachers mediate the relationships between the social support perceived from the family and the tendency to cyberbullying?

Method

This study is a correlation survey model which aims to analyze the relations between the perceived social support of the adolescents and their tendency to cyberbullying. Karasar (2009) defined correlation survey model as a model which aims to determine the level and the existence of the change among two or more variables. Within this model, the relations between the pervceived social support of the adolescent and their tendency to cyberbullying have been analyzed.

Research Working Group

The data of the study was collected from 301 students getting educated in 9th, 10th and 11th grades in one Anatolian high school, one industrial vocational high school, one private high school and science high school in Erzurum in 2014-2015 academic years by considering the school type, the number of the students and accessibility. The work group consists of 129 (43 %) girls and 172 (57 %) boys. The ages of the students range between 14 and 18, and the average of the age is 16.6.

Data Collecting Instruments

A personal information questionnaire was prepared by the researcher in order to determine gender, grade, school type, age, parent's educational background of the participants, where they connect to the internet and weekly internet connection hours. Besides, Cyberbullying Attitude Scale developed by Türkoğlu (2013) and Revised Perceived Social Support Scale developed by Yıldırım (1997) were used in the study.

Analysis of the Data

Within the purpose of the study, correlation analysis was done to determine the relations of the variables and the relations were determined with Pearson's correlation coefficient. The r value, Pearson's correlation coefficient, was interpreted as: if the r value is between .00-.29, it indicates low relations; if it is between .30 and .69, it indicates medium relations; if it is between .70 and 1.00, it indicates high relations (Büyüköztürk, 2008). Statistically, the significance level is accepted as .05. In addition, hierarchical regression analysis was done do to determine whether the social support perceived from friends and teachers mediate the relations between the social support perceived from family and the tendency to cyberbullying, Sobel z test was used to

determine whether this mediation is significant. For the analyses of the study, SPSS 21.00 was used.

Findings and Discussion

Correlations between the Variables

It was determined that there is negative, low and significant relations between the social support perceived from family, friend and teacher and tendency to cyberbullying r= -.24, -.29, -.24, p<.05, respectively).

The Mediation Role of the Social Support Perceived from Friend

Determining significant relations between social support perceived from family and friend enables the anticipated mediation relation to be tested. Hierarchical regression analysis was done do to determine whether the social support perceived from friend mediates the relations between the social support perceived from family and the tendency to cyberbullying. In the first phase of hierarchical regression anaylysis, only the predictor effect of social support perceived from family on cyberbullying was analyzed and it was seen that social support perceived from family β=.-24, t= -4.30, p<.05) explains 5.8 % of tendency to cyberbullying (R=.24, R2=.058, F (1, 299)=18.44, p<.05).

In the second phase of hierarchical regression anaylysis to determine whether the social support perceived from friend has a mediation role on the relation between the social support perceived from family and the tendency to cyberbullying, social support perceived from friend was added to hierarchical regression anaylysis, and it was seen that it contributed as 3.3 % to the explanation of the tendency to cyberbullying. In the second phase of hierarchical regression anaylysis, it was determined that the tendency to cyberbullying explains 9,1 % of total variance (R=.30, R2=.091, F (2, 298)=14.87, p<.05). In the second phase of hierarchical regression analysis, it was seen that the predictor effect of social support perceived from family on tendency to cyberbullying has completely disappear (β=.-10, t=-1.48, p>.05). Thus, it can be said that the social support perceived from friend (β= -.23, t=-3.27, p<.05) completely mediates this relation. The results of Sobel z test (Z=-4.93, p<.05) done to determine whether the mediation role of the social support perceived from friend is significant indicate that this mediation relation is statistically significant.

This evidence is similar to the results of the researches in the literature (Casas, Del Rey, Ortega-Ruiz, 2013; Fanti, Demetriou and Hawa, 2012; Hemphill et al., 2012; Ybarra and Mitchell, 2004b). It is thought that as the secondary school students are under the effect of adolescence through which many physiological and psychological changes are experienced, they do not get enough support from their social environment and as a result of that they become more addictive to the internet and are abstracted from their social lives (Tanrıverdi, 2012).

The Mediation Role of the Social Support Perceived from Teacher

Determining significant relations between social support perceived from family and teacher enables the anticipated mediation relation to be

tested. Hierarchical regression analysis was done do to determine whether the social support perceived from teacher mediates the relations between the social support perceived from family and the tendency to cyberbullying. In the first phase of hierarchical regression anaylysis, only the predictor effect of social support perceived from family on cyberbullying was analyzed and it was seen that social support perceived from family (β=.-24, t= -4.30, p<.05) explains 5.8 % of tendency to cyberbullying (R=.24, R2=.058, F (1, 299)=18.44, p<.05). In the second phase of hierarchical regression anaylysis to determine whether the social support perceived from teacher has a mediation role on the relation between the social support perceived from family and the tendency to cyberbullying, social support perceived from teacher was added to hierarchical regression analysis, and it was seen that it contributed as 3.6 % to the explanation of the tendency to cyberbullying. In the second phase of hierarchical regression analysis, it was determined that the tendency to cyberbullying explains 9,4 % of total variance (R=.31, R2=.094, F (2, 298)=15, 46, p<.05). In the second phase of hierarchical regression analysis, it was seen that the predictor effect of social support perceived from family on tendency to cyberbullying has decreased but is still significant (β=.-19, t=-3.361, p<.05). Therefore, it can be said that the social support perceived from teacher (β= -.19, t=-3.436, p<.05) partly mediates this relation. The results of Sobel z test (Z=3.13, p<.05) done to determine whether the mediation role of the social support perceived from teacher is significant indicate that this mediation relation is statistically significant.

This evidence can be considered as important that it indicates the relations between the teacher behaviors and tendency to bullying. As cyberbullying occur in virtual environment, it is stated that its relation with the school life has been ignored (Eroğlu, 2014). However, the conducted studies show that adolescents who think that their teachers do not pay much attention to them and who experience problems in terms of school security are under the risk of cyberbullying (Sourander et al., 2010). Therefore, it can be said that it is of great importance that the teachers should display supportive behaviors in the fight against cyberbullying.

Results and Suggestions

According to the evidence of the study, one of the most effective way to fight against cyberbullying is that opportunities should be created for the students to get social support from their parents, friends and teachers. In this period, particularly parents and teachers have significant roles. School managers, teachers and school counselors should be well aware of cyberbullying and informing parents and students about it will facilitate the fight against cyberbullying. In addition, it can be suggested that more research related to other social support sources (neighbors, relatives, society, etc.) should be done to determine the factors related to the tendency to cyberbullying.

Key words: Perceived social support, cyberbullying tendency, hiearchical regression analysis.

Giriş

Bilişim ve iletişim teknolojilerindeki son gelişmeler insanların günlük yaşamlarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Özellikle cep telefonu, bilgisayar, internete erişim ve sosyal paylaşım sitelerindeki gelişmeler bilgiye ulaşmayı kolaylaştırma ve hızlandırmasının yanı sıra bireylere başkalarıyla iletişim kurmada önemli fırsatlar sunmakta ve insanların zamanı eğlenceli bir şekilde geçirebilmesine olanak sağlamaktadır (Peker, Özhan ve Eroğlu, 2015). Ayrıca bilişim ve iletişim teknolojilerinin bilgiye ulaşma, saklama ve paylaşma konusunda bireysel yaşamı kolaylaştırması, bireylere farklı kültürleri tanıma şansı sunması ve benliklerini keşfetmelerine yardımcı olması bireysel yaşamın vazgeçilmez bir parçası durumuna gelmesini sağlamıştır. Görsel ve yazılı basında çıkan haberler bilişim ve iletişim teknolojilerindeki bu gelişmelerden en çok etkilenen kesimlerden birisinin ergenler olduğunu göstermektedir (Eroğlu, 2014; Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011).

Ergenlerin bilişim ve iletişim teknolojilerini olumlu bir şekilde kullanmalarının yanı sıra bu teknolojilerin kimliğini gizleyebilme fırsatı sunması ve sanal ortamda denetim mekanizmasının kaybolmasından dolayı sahte hesaplar açma, zararlı e-postalar gönderme, başkalarına hakaret etme gibi bir takım zararlı davranışlar göstermek için de kullandıkları ifade edilmektedir. Bu tür zararlı davranışlar gençler arasında olumsuz ilişkilere yol açmakta ve bilişim ve iletişim teknolojilerinin kötü amaçla kullanımını içermektedir.

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin ergenler arasında olumsuz ilişkilere yol açması araştırmacılar tarafından siber zorbalık olarak isimlendirilmiştir. Kowalski ve Limber (2007) siber zorbalığı, internet ve diğer iletişim araçlarını kullanarak başkalarına kasıtlı şekilde zararlı ve rahatsız edici mesajlar veya resimler gönderilmesi olarak tanımlamıştır. Shariff ve Gouin (2005) siber zorbalığın; cep telefonu, web loglar, web siteleri, chat odaları gibi elektronik araçlar ile yapılan psikolojik bir zorbalık biçimi olduğunu söylemiştir. Lacey (2007)'e göre siber zorbalık, dijital teknolojinin diğer bireylere rahatsız edici mesajlar göndermek veya sosyal saldırganlık yapmak amacıyla kullanılmasıdır. Arıcak (2009) ise siber zorbalığın, bir birey veya grup tarafından diğer bireylere zarar vermek amacıyla elektronik posta, cep telefonu, kısa mesaj servisi ve web siteleri gibi bilişim ve iletişim teknolojileri aracılığıyla tekrarlayıcı bir şekilde gerçekleştirilen davranışlar olarak ele alınabileceğini belirtmiştir.

Yurt dışındaki ve yurt içindeki araştırmalar incelendiğinde ergenler arasında siber zorbalık ve mağduriyetin yaygın bir sorun olduğu görülmektedir. Li (2006), ortaöğretimde öğrenim gören, her dört öğrenciden birinin siber zorbalığa maruz kaldığını, altı öğrenciden birinin ise siber zorbalık davranışında bulunduğunu saptamıştır. Ybarra ve Mitchell (2004a), 10 ile 17 yaş arasındaki öğrencilerin %15'inin siber zorbalık davranışında bulunduklarını tespit etmiştir. 13-18 yaşlarındaki öğrencilerle yapılan başka bir araştırmada öğrencilerin yaklaşık yarısının siber zorbalığa maruz kaldığı, bunun yanında %21'inin siber zorba olduğu (Raskauskas ve Stoltz, 2007) belirlenmiştir. Benzer bir çalışmada 11-15 yaşlar arasındaki öğrencilerin %7'sinin en az bir kez tehdit edici e-postalar aldıkları bildirilmiştir (Noret ve Rivers, 2006). Lazuras, Barkoukis, Ourda ve Tsorbatzoudis (2013) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların % 32'sinin siber zorbalığa maruz kaldığı veya tanıklık ettiği, yaklaşık % 13'ünün ise siber zorbalık yaptığı bulgulanmıştır.

Türkiye'de yapılan araştırmalar da siber zorbalığın yaygın bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Topçu (2008) lise öğrencilerinin % 48'inin siber zorbalık yaptığını bulmuştur. Ayas (2011) ortaöğretim öğrencilerinin % 16'sının siber zorbalık yaptığını, % 17'sinin siber zorbalığa maruz kaldığını rapor etmiştir. Dilmaç (2009) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada öğrencilerin % 23'ünün hayatlarında en az bir kez siber zorbalık yaptığını, % 55'inin en az bir kez siber zorbalığa maruz kaldığını belirlemiştir. Arıcak (2009) ise her beş öğrenciden birinin siber zorbalık yaptığını ve öğrencilerin yaklaşık yarısının siber zorbalığa maruz kaldıklarını bildirmiştir.

Kocaşahan (2012) lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada öğrencilerin %12'sinin siber zorba, %11,7'sinin siber mağdur ve % 6'sının da siber zorba/mağdur olduklarını tespit etmiştir. Ayas ve Horzum (2012) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin siber zorba ve mağdur olma durumlarını inceledikleri araştırmada öğrencilerin %18,6'sının siber zorbalığa maruz kaldığını ve %11,6'sının siber zorbalık davranışları sergilediğini bildirmiştir. Serin (2012), ilköğretim öğrencilerinin %9'nun siber zorbalık yaptığını, %12'sinin siber mağdur olduğunu ve %5'nin ise hem siber zorbalık yaptığını hem de siber zorbalığa maruz kaldığını bulmuştur. Peker (2013) ise ortaokul öğrencilerinin % 45,65'inin siber zorbalık davranışları sergilediğini, % 64,85'inin de siber zorbalığa maruz kaldığını ortaya koymuştur.

Siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin çeşitli psikolojik sorunlar yaşayabileceği belirtilmektedir. Bu sorunların stres (Patchin ve Hinduja, 2006), sosyal kaygı (Dempsey, Sulkowski, Nichols ve Storch, 2009), öfke (Şahin, Sarı, Özer ve Er, 2010), depresyon (Ybarra, Alexander ve Mitchell, 2005) ve düşük öz-saygıyı (Katzer ve diğerleri, 2009) içerdiği öne sürülmektedir. Ayrıca araştırmacıların bireylerin siber zorbalığa maruz kaldıklarında yaşadıkları sorunların yanı sıra siber zorbalığın çeşitli değişkenlerle olan ilişkisini de inceledikleri görülmüştür.

Araştırmacıların siber zorbalığın boyun eğici davranışlar (Eroğlu, Çetin, Güler, Peker ve Pepsoy, 2011; Peker, Eroğlu ve Çitemel, 2012), psikolojik ihtiyaçlar (Dilmaç, 2009), empatik eğilim (Çiftçi, 2010; Peker, Eroğlu ve Ada, 2013), benlik saygısı (Patchin ve Hinduja, 2010), ilişkisel-karşılıklı benlik kurgusu, psikolojik uyumsuzluk (Çetin, Eroğlu, Peker, Akbaba ve Pepsoy, 2012), ilişkilerle ilişkili bilişsel çarpıtmalar (Çetin, Peker, Eroğlu ve Çitemel, 2011), okul iklimi (Bayar, 2010), depresyon, anksiyete, stres (Aoyama, Saxon ve Fearon, 2011), saldırganlık (Eroğlu, 2014; Peker, 2015), internet bağımlılığı (Peker ve Eroğlu, 2010) ve yaşam doyumu (Çetin, Peker ve Eroğlu, 2010) ile ilişkilerini araştırdıkları görülmektedir.

Siber zorbalığın cinsiyet, internet kafeye gitme sıklığı, ergenin annesinin internet becerisine ilişkin algısı, günlük sosyal paylaşım sitelerine girme süresi, internet bağımlılığı riski, interneti en çok çevrimiçi oyun oynamak amacıyla kullanma ve ailenin aylık geliri ile; siber mağduriyetin ise internet kafeye gitme sıklığı, ergenin annesinin internet becerisine ilişkin algısı, interneti en çok çevrimiçi oyun oynamak amacıyla kullanma ve internet bağımlılığı riski ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak, 2015).

Araştırmada ele alınan kavramlardan biri de algılanan sosyal destektir. Sosyal destek zor durumda ya da sıkıntı içinde olan bireye aile üyelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının yanı sıra diğer toplumsal ilişkilerin sağladığı veya sağlayacağı maddi ve manevi yardım olarak belirtilmektedir (Yıldırım, 1997). Sosyal destek, bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak ifade edilmektedir (Sönmezay, 2010; Yılmaz, Yılmaz, Karaca, 2008). Ayrıca sosyal desteğin çok yönlü destek alımı (duygusal, araçsal, bilgisel ve yaygın destek) ile arkadaş, aile ve okuldan alınan desteğin kaynağını ifade ettiği bildirilmektedir (Dumont ve Provost, 1999).

Sosyal destek, bireylerin sosyal kimliklerini olumlu yönde etkileyen bir unsur (Özbeşler, 2001) ve stresin yaralayıcı ve olumsuz etkisine karşı bireyi "koruyan" bir faktördür (Kozaklı, 2006). Sosyal destek kavramının temelinde, bireyin çevresindeki insanlar tarafından sevilme, güvenilme, saygı duyulma, ilgi görme, değer verilme, ait olma gibi gereksinimlerinin bulunduğu düşünülmektedir (Başer, 2006).

Algılanan sosyal destek ile ilgili hem yurtdışında hem de Türkiye de yapılmış birçok araştırma bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde algılanan sosyal desteğin çeşitli değişkenlerle olan ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Araştırmacıların algılanan sosyal desteğin kimlik statüleri (Uzman, 2004), sürekli anksiyete (Okanlı, 1999), depresif belirtiler, suçluluk (Windle, 1991), öfke (Akal, 2010), zorbalığa uğrama ve zorbalık yapma (Sönmezay, 2010); panik

bozukluk (Huang, Yen ve Lung, 2010), duygusal özerklik (Erçevik, 2014) ile ilişkilerini araştırdıkları görülmektedir.

Bu çalışma, ergenlerin siber zorbalığa eğilimi üzerinde etkili olabileceği düşünülen algılanan sosyal desteğin doğrudan ve dolaylı rolü üzerine odaklanmıştır. Siber zorbalığa ilişkin araştırmaların birçoğunun siber zorbalığın diğer psikolojik kavramlarla doğrudan ilişkisine yönelik olduğu, aracı etkileri ele almadığı görülmektedir. Bundan dolayı bu araştırmada ergenlerin algıladıkları sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile siber zorbalığa eğilimleri arasındaki ilişkinin yönü, düzeyi ve anlamlılık durumu nedir?
2. Ergenlerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek ile siber zorbalığa eğilimleri arasındaki ilişkiye arkadaştan algıladıkları sosyal destek aracılık etmekte midir?
3. Ergenlerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek ile siber zorbalığa eğilimleri arasındaki ilişkiye öğretmenden algıladıkları sosyal destek aracılık etmekte midir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile siber zorbalığa eğilimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel tarama türünde bir araştırmadır. Karasar (2009), ilişkisel tarama modellerini, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri olarak tanımlamıştır. Bu model kapsamında öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile siber zorbalığa eğilimleri arasındaki ilişkiler incelenecektir.

Çalışma Grubu

Araştırmada örneklemin belirlenmesinde uygun/elverişli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme araştırmacının kolaylıkla ulaşabileceği örneklem elemanlarını araştırmaya almayı içerir. Bu örnekleme yöntemi araştırmacının evren elemanlarının hepsini belirlemesinin imkansız olduğu durumlarda kullanılır (Bayram, 2009). Araştırmanın verileri lise türü, öğrenci sayısı ve ulaşılabilirlik göz önünde bulundurularak 2014-2015 eğitim öğretim yılında Erzurum il sınırları içerisinde yer alan bir anadolu lisesi, bir endüstri meslek lisesi, bir özel lise ve bir fen lisesi olmak üzere toplam dört okuldan seçilen 9., 10. ve 11. sınıfa devam eden 301 öğrenciden elde edilmiştir. Çalışma grubunun 129 (%43) tanesi kız, 172 (%57) tanesi ise erkektir. Çalışmaya katılan öğrenciler 14 ile 18 yaş arasındadır ve yaş ortalaması 16.6'dır.

Veri Toplama Araçları

Siber Zorbalık Tutum Ölçeği

Siber Zorbalık Tutum Ölçeği, Türkoğlu (2013) tarafından geliştirilmiştir. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği "5" li likert tipinde toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, kimliği gizleme, keyif, onaylama ve endişe boyutlarından oluşmaktadır. Ölçekte "kesinlikle katılmıyorum" dan "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum", "tamamen katılıyorum" a kadar derecelendirilen olumlu ve olumsuz ifadeler bulunmaktadır. Ölçeğinin genel güvenirliği .93, alt boyutlarının güvenirliği ise kimliği gizleme alt boyutu için .88, keyif alt boyutu için .88, onaylama alt boyutu için .84 ve endişe alt boyutu için .83 olarak belirlenmiştir.

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği-R

Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin (ASDÖ) ilk formu Yıldırım (1997) tarafından geliştirilmiştir. Algılanan sosyal destek ölçeğinin ilk formu aile, akraba, akran, öğretmen ve toplum boyutlarının her birinde yer alan 26 maddeden oluşmuştur. Ancak ölçeğin 1997 yılındaki 5 boyutlu formu, 2004 yılında 3 boyut olarak revize edilmiştir. Bu araştırmada 2004 yılında oluşturulan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği-R kullanılmıştır. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği-R, Aile Desteği (ASD- 20 madde), Arkadaş Desteği (ARD- 13 madde) ve Öğretmen Desteği (ÖĞD- 17 madde) olmak üzere üç alt boyut ve toplam 50 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar maddelere katılma düzeylerini "Bana uygun, "Bana kısmen uygun" ve "Bana uygun değil" şeklinde üçlü likert tipi bir derecelendirme kullanarak belirtmektedir. Her alt boyutta birer ters madde bulunmaktadır. Ölçek maddeleri "Bana uygun" 3 puan, "kısmen uygun" 2 puan, "bana uygun değil" 1 puan şeklinde puanlanmaktadır.

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği-R'den alınabilecek toplam puan 50-150, Aile Desteği alt ölçeğinden alınabilecek toplam puan 20-60, Arkadaş Desteği alt ölçeğinden alınabilecek toplam puan 13-39 ve Öğretmen Desteği alt ölçeğinden alınabilecek toplam puan 17-51 arasında değişmektedir ve her bir alt ölçekten alınan toplam puanın yükselmesi, bireyin o alt ölçeğin ölçtüğü kaynaktan aldığı sosyal desteğin arttığı anlamına gelmektedir. İç tutarlık güvenirlik katsayıları algılanan sosyal destek ölçeği için .93, aile desteği alt boyutu için .94, arkadaş desteği alt boyutu için .91 ve öğretmen desteği alt boyutu için .93 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı çerçevesinde, değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerini belirlemek için korelasyon analizi yapılmış ve ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı ile belirlenmiştir. Pearson korelasyon katsayısı iki değişkeninde sürekli olmasını ve değişkenlerin birlikte (ikili olarak) normal dağılım göstermesini gerektirmektedir. Pearson korelasyon katsayısı olan r değerlerinin yorumu şöyle yapılmıştır: r değerinin .00-.29 olduğu durumlar düşük, .30 ile .69 arasında olduğu durumlar orta, .70 ile 1.00 arasında olduğu durumlar ise yüksek düzeyde ilişkiye işaret etmektedir (Büyüköztürk, 2008). İstatistiksel açıdan anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki aracılığı için hiyerarşik regresyon analizi, aracılığın anlamlı olup olmadığını test etmek için de Sobel z testi kullanılmıştır. Araştırmanın analizleri için SPSS 21.00 paket programı kullanılmıştır.

Araştırma Bulguları

Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Çalışmada; (a) araştırma değişkenleri arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson korelasyon analizi, (b) araştırma değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi özelliklerini belirlemeyi amaçlayan betimleyici istatistikler, (c) arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki aracılığı için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Değişkenlere ait betimleyici istatistikler ve değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerini gösteren korelasyon katsayıları Tablo 1'de görülmektedir. Araştırma verilerinin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek üzere yapılan çarpıklık ve basıklık analizleri sonucunda değişkenlerin normal dağılım özelliği gösterdiği saptanmıştır. Çalışmada değişkenler ile ilgili korelasyonlar ve betimleyici istatistik sonuçları Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1: *Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar ve Betimsel Sonuçlar*

Değişkenler	1	2	3	4
1. Siber Zorbalığa Eğilim	1			
2.Aileden Algılan Sosyal Destek	-.24*	1		
3.Arkadaş Algılanan Sosyal Destek	-.29*	.61*	1	
4.Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek	-.24*	.25*	.46*	1
Çarpıklık	-1.25	1.13	.93	.46
Basıklık	2.24	.92	.74	-.53
Aritmetik Ortalama	156.89	28.53	19.55	29.83
Standart Sapma	27.65	8.26	5.60	9.99

*p<.05

Tablo 1 incelendiğinde aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasında (sırasıyla r= -.24, -.29, -.24, p<.05), negatif yönde, düşük ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Ayrıca algılanan sosyal destek ölçeğinin alt boyutlarının birbirleriyle r= .25 ile r= .61 arasında değişen pozitif yönde, düşük ve orta düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkilere sahip olduğu dikkati çekmektedir.

Aracılık Analiz İçin İşlemler

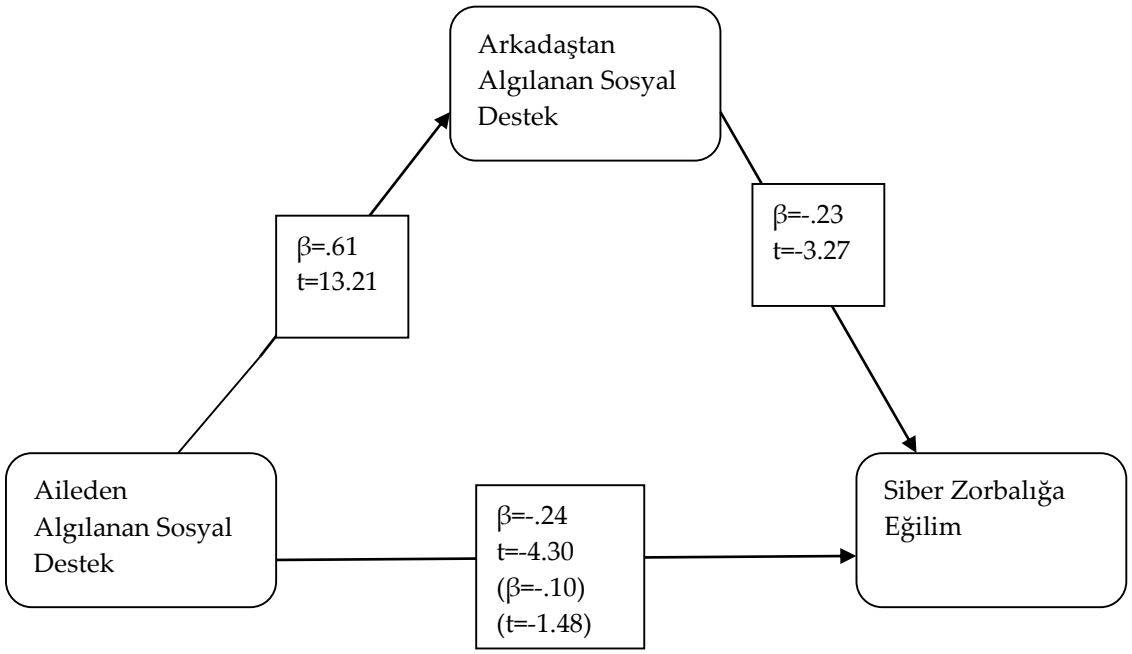
Arkadaştan algılanan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasında aracı rol oynayıp oynamadığını belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak aracılık testi yapılmıştır. Aracılık etkisinin test edilmesinde dikkate alınan ölçütler şunlardır: Birincisi, bağımsız ve bağımlı değişken arasında, ikincisi aracı değişkenle bağımsız değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olması ve üçüncüsü hem aracı hem de bağımsız değişken bağımlı değişkeni birlikte yordarken aracı değişken ile bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişki olmasıdır. Son ölçüt ise aracı değişken ile bağımsız değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girdiğinde daha önce bağımsız ve bağımlı değişken arasında var olan anlamlı ilişkinin anlamlı olmaktan çıkması ya da anlamlılığının azalmasıdır (Kalaycı, 2010). Ancak her zaman bağımsız değişkenle ile bağımlı değişken arasındaki ilişki de bir düşüş olması aracılık ilişkisinin olduğunu göstermemektedir (Bayram, 2009). Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen Sobel z testi, söz konusu düşüşün istatistiksel olarak anlamlılığının test edilmesi için kullanılmaktadır.

Arkadaştan Algılanan Sosyal Desteğin Aracılık Rolü

Arkadaştan ve aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasında anlamlı ilişkilerin olduğunun saptanması öngörülen aracılık ilişkisinin test edilmesine olanak tanımaktadır. Arkadaştan algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını sınamak için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizinin birinci aşamasında yalnızca aileden algılanan sosyal desteğin siber zorbalığa eğilim üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiş ve aileden algılanan sosyal desteğin (β=.-24, t= -4.30, p<.05), siber zorbalığa eğilimin %.5.8'ini açıkladığı görülmüştür (R=.24, R^2=.058, F (1, 299)=18.44, p<.05).

Arkadaştan algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa

eğilim arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını belirlemek için hiyerarşik regresyon analizinin ikinci aşamasında arkadaştan algılanan sosyal destek hiyerarşik regresyon analizine katılmış ve siber zorbalığa eğilimin açıklanmasına %3,3'lük bir katkı sağladığı görülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizinin ikinci aşamasında siber zorbalık eğiliminin toplam varyansının % 9, 1'inin açıklandığı saptanmıştır (R=.30, R^2=.091, F (2, 298)=14.87, p<.05). Hiyerarşik regresyon analizinin ikinci aşamasında aileden algılanan sosyal desteğin siber zorbalığa eğilim üzerindeki yordayıcı etkisinin tamamen ortadan kaybolduğu görülmüştür (β=.-10, t=-1.48, p>.05). Dolayısıyla arkadaştan algılanan sosyal desteğin (β= -.23, t=-3.27, p<.05) bu ilişkiye tam aracılık ettiği ifade edilebilir. Arkadaştan algılanan sosyal desteğin aracılık rolünün anlamlı düzeyde olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Sobel z testinden elde edilen sonuçlar (Z= -4.93, p<.05) bu aracılık ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

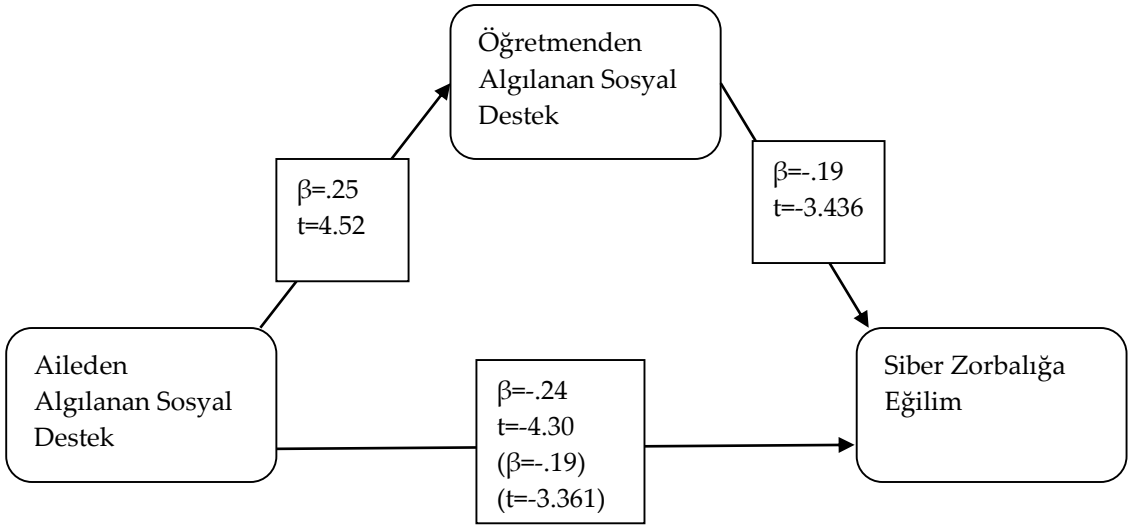

Şekil 1: *Arkadaştan Algılanan Sosyal Desteğin, Aileden Algılanan Sosyal Destek İle Siber Zorbalığa Eğilim Arasındaki İlişkide Oynadığı Aracı Rol*

Öğretmenden Algılanan Sosyal Desteğin Aracılık Rolü

Öğretmenden ve aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasında anlamlı ilişkilerin olduğunun saptanması öngörülen aracılık ilişkisinin test edilmesine olanak sağlamaktadır. Öğretmenden algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını sınamak için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizinin birinci aşamasında yalnızca aileden algılanan sosyal desteğin siber zorbalığa eğilim üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiş ve aileden algılanan sosyal desteğin (β=.-24, t= -4.30, p<.05), siber zorbalığa eğilimin %.5.8'ini açıkladığı görülmüştür (R=.24, R^2=.058, F (1, 299)=18.44, p<.05). Öğretmenden algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını belirlemek için hiyerarşik regresyon analizinin ikinci aşamasında öğretmenden algılanan sosyal destek hiyerarşik regresyon analizine katılmış ve siber zorbalığa eğilimin açıklanmasına %3,6'lık bir katkı sağladığı görülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizinin ikinci

aşamasında siber zorbalık eğiliminin toplam varyansının % 9, 4'ünün açıklandığı saptanmıştır (R=.31, R^2=.094, F (2, 298)=15, 46, p<.05). Hiyerarşik regresyon analizinin ikinci aşamasında aileden algılanan sosyal desteğin siber zorbalığa eğilim üzerindeki yordayıcı etkisinin azaldığı ancak anlamlılığını korumaya devam ettiği görülmüştür (β=.-19, t=-3.361, p<.05). Dolayısıyla öğretmenden algılanan sosyal desteğin (β= -.19, t=-3.436, p<.05) bu ilişkiye kısmi aracılık ettiği ifade edilebilir. Öğretmenden algılanan sosyal desteğin aracılık rolünün anlamlı düzeyde olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Sobel z testinden elde edilen sonuçlar (Z= 3.13, p<.05) bu aracılık ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

Şekil 2: *Öğretmenden Algılanan Sosyal Desteğin, Aileden Algılanan Sosyal Destek İle Siber Zorbalığa Eğilim Arasındaki İlişkide Oynadığı Aracı Rol*

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada ergenlerin algıladıkları sosyal destek ile siber zorbalığa eğilimleri arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler incelenmiştir. Ergenlerin algıladıkları sosyal destek ile siber zorbalığa eğilimleri arasındaki ilişkinin yönü, düzeyi ve anlamlılık derecesi dikkate alındığında, algılanan sosyal destekle siber zorbalığa eğilim arasında negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Bu durum ergenlerin aileden, arkadaştan ve öğretmenden algıladıkları sosyal desteğin azalmasıyla birlikte siber zorbalığa eğilimlerinin arttığını göstermektedir. Bu sonuç alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla aynı doğrultudadır (Bingöl, 2013; Calvete ve diğerleri, 2010; Wang ve diğerleri, 2009; Ybarra ve Mitchell, 2004b).

Bu bulgu ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi yüksek olan ergenlerin siber zorbalıkla baş etmelerinin, siber zorbalığa karşı koymalarının ve kendilerini savunmalarının daha kolay olabileceği şeklinde değerlendirilebilir. Nitekim, çocuğun desteğe ihtiyaç duyduğunda yanında birilerinin olacağına inandığı ve sorunlarını ailesi, öğretmenleri veya arkadaşları ile birlikte aşabileceğini düşündüğü zaman kendine olan güveni artmakta ve içinde bulunduğu olumsuz durumdan çıkmak için daha fazla gayret gösterebilmektedir (Eşkisu, 2009). Ergenin her türlü konu hakkında çevresindekilerden (aile, arkadaş, öğretmen) destek aldığını hissetmesi onun sanal ortamda zorbalıktan kaçınmasını ve bu durumla başa çıkabilmesini kolaylaştıracaktır.

Ulaşılan bu sonuç günlük yaşamlarında sosyal destek düzeyi düşük olan ergenlerin sanal ortamda siber zorbalığa eğilimlerinin artacağı şeklinde değerlendirilebilir. Anne ve babalarından şiddet gören çocukların şiddete daha fazla eğilimli olması (Gençoğlu, Kumcağız, Ersanlı, 2014),

ailede kız ve erkek çocuklarına yönelik ayrımcı uygulamaların şiddeti tetiklemesi (Can, 2014) ve zayıf ebeveyn-çocuk etkileşiminin ergenlerin şiddete başvurmasında önemli rol oynaması (Ybarra ve Mitchell, 2007) sosyal destek yokluğunun ergenlerin siber zorbalık davranışlarının nedeni olarak ele alınabileceğini göstermektedir. Ayrıca ergenlerin çevrelerinden bulamadıkları sosyal desteği sanal ortamda bulmaya çalıştıkları, ancak sanal ortamda günlük hayattaki gibi davranışlarına yön veren sosyal normların olmamasından dolayı bu ortamda siber zorbalık davranışları gösterdikleri şeklinde bir çıkarımda bulunulabilir. Ekşi (2012) tarafından yapılan araştırmada siber zorbalığın sosyal yalıtımla ilişkili olduğunun bulunması bu yorumu desteklemektedir.

Araştırmanın diğer bir aşamasında ergenlerin arkadaştan ve öğretmenden algıladıkları sosyal desteğin, aileden algıladıkları sosyal destek ile siber zorbalığa eğilimleri arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığı incelenmiştir. İlk olarak arkadaştan algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığı saptanmaya çalışılmıştır. Aracılık için, Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen koşulların karşılanıp karşılanmadığını belirlemek üzere hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçta, aileden algılanan sosyal destek ile arkadaştan algılanan sosyal destek arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca arkadaştan algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Araştırmada aileden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin siber zorbalığa eğilimin %9.1'ini açıkladığı ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide tam aracılık rolüne sahip olduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle ergenlerin aileden algıladıkları sosyal destek ile siber zorbalığa eğilimleri arasındaki ilişki tamamen arkadaştan algıladıkları sosyal destek üzerinden gerçekleşmektedir. Bu bulgu aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkinin nasıl gerçekleştiğini göstermesi açısından önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Ergenlerin ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin azalması arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin de azalmasına yol açmakta ve bu durum siber zorbalığa eğilimi arttırmaktadır. Aile üyelerinin birbirleriyle etkili iletişim kurduğu, ortaya çıkan problemlerin çatışmasız biçimde çözüldüğü, herkesin sorumluluklarını yerine getirdiği, sıcak ilişkilerin egemen olduğu, aile üyelerinin davranışlarının denetlenebildiği ve duyguların rahatlıkla ifade edilebildiği ailelerde çocukların daha fazla sosyal destek algıladığı ve sosyal ortamlarda arkadaşlarına karşı zorbalık yapma eğiliminin azaldığının (Eşkisu, 2009; Morris, 2007) bildirilmesi bu bulguyu desteklemektedir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgu, alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Casas, Del Rey, Ortega-Ruiz, 2013; Fanti, Demetriou ve Hawa, 2012; Hemphill ve diğerleri, 2012; Ybarra ve Mitchell, 2004b). Birçok önemli fizyolojik ve psikolojik değişikliklerin yaşandığı ergenlik döneminin de etkisi altında bulunan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal çevrelerinden yeterli desteği almadıkları zaman bu durumu internet ortamındaki arkadaşlık ilişkileri ile telafi etmeye çalıştıkları ve bunun sonucunda da internete giderek daha fazla bağımlı oldukları, sosyal çevrelerinden gittikçe soyutlandıkları düşünülmektedir (Tanrıverdi, 2012). Nitekim yapılan bir araştırmada öğrencilerin yaklaşık %11'nin internet bağımlısı, %12'sinin de internet bağımlılığı açısından risk altında olduğunun bulunması (Kılınç ve Doğan, 2014) bu durumu doğrulamaktadır.

Yalnız insanların interneti daha çok kullandıkları ve çoğunlukla başkalarıyla iletişim kurmak, yeni insanlarla tanışmak ve duygusal destek almak için internete yöneldikleri bildirilmektedir (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000). Yine benzer bir araştırmada algılanan sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığının arttığı (Tanrıverdi, 2012) belirtilmektedir. Ancak bu araştırmadan elde edilen bulgular sosyal destek arayışı için internete yönelen ergenlerin sanal ortamda sağlıklı sosyal ilişkiler kurma konusunda her zaman başarılı olamadıklarını ve siber zorbalığa yönelebildiklerini göstermektedir (Eroğlu, 2011). Dolayısıyla gerçek hayatta ailelerinden

ve arkadaşlarından yeterli sosyal desteği alamayan ergenlerin bilişim ve iletişim teknolojileri aracılığıyla da bu ihtiyaçlarını gidermede başarısız oldukları ifade edilebilir. Çetin, Peker, Eroğlu, Çitemel (2011)'in sosyal ilişkilerinden yeterli doyumu elde edemeyen bireylerin bu doyumu sanal ortamdaki ilişkileri aracılığıyla sağlamaya çalıştığını ancak kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalara sahip bireylerin bu konuda başarısız olduğunu ve siber zorbalığa karıştığını bulması bu yorumu desteklemektedir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgu doğrultusunda ergenlerin arkadaşlarından aldıkları sosyal desteğin artmasının siber zorbalığa eğilimlerini azaltacağı söylenebilir. Olumlu arkadaşlık niteliklerinin siber zorbalık açısından koruyucu rol oynadığının bulunması (Eroğlu, 2014) bu sonucu desteklemektedir.

Bu çalışmada ikinci olarak öğretmenden algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığı test edilmiştir. Aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide öğretmenden algılanan sosyal desteğin aracı rolünü sınamadan önce aracılık koşullarını incelemek için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda aileden algılanan sosyal destek ile öğretmenden algılanan sosyal destek arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca öğretmenden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada aileden ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin siber zorbalığa eğilimin %9.4'ünü açıkladığı; öğretmenden algılanan sosyal desteğin, aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide kısmi aracı rol oynadığı belirlenmiştir. Diğer bir ifade ile ergenlerin aileden algıladığı sosyal destek düzeyi düştükçe kısmen öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeyi de düşmekte ve bu durum siber zorbalığa eğilimi arttırmaktadır. Bu bulgu öğretmen davranışlarının siber zorbalık eğilimi ile ilişkisini göstermesi açısından önemli olarak değerlendirilebilir. Siber zorbalığın sanal ortamda gerçekleşmesinden dolayı okul yaşamı ile ilişkisinin göz ardı edildiği belirtilmektedir (Eroğlu, 2014). Ancak yapılan araştırmalar öğretmenlerin kendileriyle ilgilenmediğini düşünen ve okul güvenliği açısından sorun yaşayan ergenlerin siber zorbalık açısından risk altında bulunduğunu göstermektedir (Sourander ve diğerleri, 2010). Bundan dolayı siber zorbalıkla mücadelede öğretmenlerin destekleyici davranışlar göstermesinin oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyi düştükçe siber zorbalığa yönelik eğilimlerinin artacağı söylenebilir. Elde edilen bu sonuç, algılanan sosyal desteğin siber zorbalığın önlenmesinde önemli bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin aracılık rolü de incelenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde arkadaştan algılanan sosyal desteğin bu ilişkide tam aracı rol oynarken, öğretmenden algılanan sosyal desteğin kısmi aracı rol oynadığı belirlenmiştir.

Bu araştırma sonucunda çeşitli önerilerde bulunulabilir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre siber zorbalıkla etkin şekilde mücadele edilmesinin temel koşullarından birisi öğrencilerin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden sosyal destek görebilecekleri fırsatlar oluşturulmasıdır. Bu süreçte özellikle ailelere ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Ailelerin çocuklarına problem çözme becerisi kazandırması (Arslan ve Kabasakal, 2013) ve bilgi verme, hatırlatma, takip ve geribildirim vermeyi içeren sorumluluk kazandırma programını uygulaması (Taşdemir ve Dağıstan, 2014) ergenlerin siber zorbalık yapmasını önleyici bir rol üstlenebilir. Ailelerin yanında okul idarecilerinin, öğretmenlerin ve okul rehber öğretmenlerinin siber zorbalığın farkında olmaları ve bu konuda öğrencileri bilgilendirmeleri siber zorbalıkla mücadele edilmesini kolaylaştıracaktır.

Bu bağlamda okullarda güvenliğin sağlanmasını amaçlayan kuralların açık bir biçimde oluşturulması ve öğrencilerden beklentilerin net bir şekilde ifade edilmesi önerilebilir (Casas ve diğerleri, 2013). Ayrıca öğretmen yetiştiren kurumların eğitim programlarında insan hakları, demokrasi eğitimi gibi derslere ve projelere daha geniş yer vermelerinin ve eğitim-öğretim ortamlarının öğrencilerin olumlu demokratik tutum geliştirmelerine katkı sağlayacak biçimde düzenlenmesinin (Ekici, 2014) öğrencilerin olumsuz davranışlar göstermesini azaltacağı söylenebilir.

Diğer sosyal destek kaynakları (komşu, akraba, toplum vb.) ile ilişkili araştırmaların yapılmasının siber zorbalığa yönelik eğilim ile ilişkili etmenlerin belirlenmesi açısından yararlı olacağı söylenebilir. Bunun yanında sanal ortamda sosyal destek sağlamayla ilişkili ölçme araçlarının geliştirilmesinin sanal ortamdaki sosyal destek kaynaklarının belirlenmesini mümkün kılacağı ifade edilebilir. Bu araştırmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın ergenlerle sınırlı olması bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Bundan dolayı ortaöğretim dışındaki öğrenciler üzerinde benzer araştırmalar yapılması bu alandaki sorunların belirlenmesi ve çözüm yolları geliştirilmesi noktasında önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

AKAL, A. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek ile Öfke İfade Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

AOYAMA, I., SAXON, T.F., & FEARON, D.D. (2011). Internalizing Problems among Cyberbullying Victims and Moderator Effects of Friendship Quality. **Multicultural Education & Technology Journal,** 5(2), 92-105.

ARICAK, O.T. (2009). Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students. **Eurasian Journal of Educational Research**, 34, 167-184.

ARSLAN, G., & KABASAKAL, Z. (2013). "Ergenlerin Problem Çözme Becerileri ve Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **TURKISH STUDIES** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- ISSN:1308-2140, (Sosyal Bilimler), Volume 8/6, Spring 2013, www.turkishstudies.net, DOI Number : http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4848, p. 33-42

AYAS, T., & HORZUM, M.B. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Durumu. **İlköğretim Online**, 11(2), 369-380.

AYAS, T. (2011, Ekim). Lise Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Yaygınlığı. **11. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde Sunulmuş Sözlü Bildiri**, İzmir.

BARON, R.M., & KENNY, D.A. (1986). The Moderator –Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations. **Journal of Personality and Social Psychology,** 51(6), 1173-1182.

BAŞER, Z. (2006). Aileden Algılanan Sosyal Destek İle Kendini Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

BAYAR, Y. (2010). Okul Sosyal İklimi İle Geleneksel ve Sanal Zorbalık Arasındaki İlişkiler: Genellenmiş Akran Algısının Aracı Rolü. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

BAYRAM, N. (2009). **Sosyal Bilimlerde Spss İle Veri Analizi**. Bursa: Ezgi Yayınevi.

BİNGÖL, N. (2013). Lise Öğrencilerinin Siber Zorba ve Mağdur Olma Davranışları İle Yakın Sosyal Çevrelerinden Algıladıkarı Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2008). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

CALVETE, E., ORUE, I., ESTÉVEZ, A.,VILLARDÓN, l., & PADILLA, P. (2010). Cyberbullying in Adolescentsa: Modalities and Aggressors Profile**. Computers in Human Behavior**, 26, 1128–1135.

CAN, Y. (2014). "Türk Ailesinde Aile İçi Şiddetin Kültürel Dinamikleri", **TURKISH STUDIES** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic -, ISSN:1308-2140, (Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu Armağanı-Sosyal Bilimler-), Volume 9/8, Summer 2014, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7137, p.13-19.

CASAS, J. A., DEL REY, R., & ORTEGA-RUIZ, R. (2013). Bullying and Cyberbullying: Convergent and Divergent Predictor Variables**. Computers in Human Behavior**, 29, 580-587.

ÇETİN, B., PEKER, A., & EROĞLU, Y. (2010, Haziran). Kız Öğrencilerde Siber Zorba ve Kurban Olmanın Yordayıcıları Olarak İnternet Bağımlılığı ve Yaşam Doyumu. **1.Uluslararası Kadın ve Sağlık Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildiri**, 3-5 Haziran, Sakarya Üniversitesi, Türkiye.

ÇETİN, B., PEKER, A., EROĞLU, Y., & ÇİTEMEL, N. (2011). Siber Zorbalığın Bir Yordayıcısı Olarak İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar: Ergenler İçin Bir Ön Çalışma. **International Online Journal of Educational Sciences,** *3*(3), 1064-1080.

ÇİFÇİ, S. (2010). Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerin Sanal Zorbalık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.** Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat

DEMPSEY, A.G., SULKOWSKI, M. L., NICHOLS, R., & STOCRH, E. A. (2009). Differences Between Peer Victimization in Cyber and Physical Settings and Associated Psychosocial Adjustment in Early Adolescence. **Psychology in The Schools**, 46, 962-972

DİLMAÇ, B. (2009). Sanal Zorbalığı Yordayan Psikolojik İhtiyaçlar: Lisans Öğrencileri İçin Bir Ön Çalışma**. Educational Sciences: Theory & Practice** 9(3), 1291-1325.

DUMONT, M., & PROVOST, M.A. (1999). Resilience in Adolescent: Protective Role of Social Support, Coping Strategies, Self Esteem and Social Activities on Experience of Stress and Depression. **Journal of Youth and Adolescence**, 28(3), 343-363.

EKİCİ, F.Y. (2014). "Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ve Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi," **TURKISH STUDIES** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- ISSN:1308-2140, (Sosyal Bilimler), Volume 9/11, Fall 2014, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7416 p. 593-602.

EKŞİ, F. (2012). Narsistik Kişilik Özelliklerinin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalığı Yordama Düzeyinin İncelenmesi. **Educational Sciences: Theory & Practice** 12(3), 1683-1706.

ERÇEVİK, A. (2014). Lise Öğrencilerinin Duygusal Özerklik ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

EROĞLU, Y., AKTEPE, E., AKBABA, S., IŞIK, A., & ÖZKORUMAK, E. (2015). Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi. **Eğitim ve Bilim**, 40 (177), 93-107.

EROĞLU, Y. (2014). Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model önerisi. **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

EROĞLU, Y. (2011). Koşullu Öz-Değer Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

EROĞLU, Y., ÇETİN, B., GÜLER, N., PEKER, A., & PEPSOY, S. (2011). From Cybervictimization to Coping Ways of Stress: Gender as Moderator. Chova, L.G., Belenguer, D.M. & Martinez, A.L. (Eds.) **Proceedings of EDULEARN11 Conference** (pp.2699-2707). *Barcelona, Spain.*

EŞKİSU, M. (2009). Liseli Öğrencilerin Zorbalık Düzeyleri İle Aile İşlevleri ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

FANTI, K. A., DEMETRIOU, A. G., & HAWA, V. V. (2012). A Longitudinal Study of Cyberbullying: Examining Risk and Protective Factors. **European Journal of Developmental Psychology**, *9*, 168-181.

GENÇOĞLU, C., KUMCAĞIZ, H., & ERSANLI, K. (2014). "Ergenlerin Şiddet Eğilimine Etki Eden Ailevi Faktörler", **TURKISH STUDIES** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- ISSN:1308-2140, (Sosyal Bilimler), Volume 9/2, Winter 2014, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6208 p. 639-652,

HEMPHILL, S. A., KOTEVSKI, A., TOLLIT, M., SMITH, R., HERRENKOHL, T. I., TOUMBOUROU, J. W., & CATALANO, R. F. (2012). Longitudinal Predictors of Cyber and Traditional Bullying Perpetration in Australian Secondary School Students. **Journal of Adolescent Health**, 51, 59–65.

HUANG, M., YEN, C., & LUNG, F. (2010). Moderators and Mediators among Panic, Agoraphobia Symptoms, and Suicidal Ideation in Patients with Panic Disorder. **Comprehensive Psychiatry,** 51, 243–249.

KALAYCI, Ş. (2010). **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**. Ankara: Asil Yayınları.

KARASAR, N. (2009)**. Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayınları.

KATZER, C., Fetchenhauer, D., & Belschak, F. (2009). Cyberbullying: Who are The Victims? A Comparison of Victimization in Internet Chatrooms and Victimization in School. **Journal of Media Psychology**, 21 (1), 25-36.

KILINÇ, M., & DOĞAN, A. (2014)." Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı İle Biliş Üstü Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", **TURKISH STUDIES** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish

or Turkic- ISSN:1308-2140, (İsmail Yıldırım Armağanı-Sosyal Bilimler), Volume 9/5 Spring 2014, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6526, p. 1385-1396

KOCAŞAHAN, N. (2012). Lise ve Üniversite Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sanal Zorbalık. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

KOWALSKI, R.M., & LIMBER, S. P. (2007). Electronic Bullying among Middle School Students. The Journal of Adolescent Health: Offical Publication of the Society for Adolescent. **Medicine**, 41(6), 22-30.

KOZAKLI, H. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

LACEY, B**.** (2007). Social Aggression: A Study of Internet Harassment. **Unpublished Doctoral Dissertation,** Long Island University, ABD.

LAZURAS, L., BARKOUKIS, V., OURDA, D., & TSORBATZOUDIS, H. (2013). A Process Model of Cyberbullying in Adolescence. **Computers in Human Behavior**, 29, 881-887.

LI, Q. (2006). Cyberbullying in Schools: A Research of Gender Differences. **School Psychology International,** 27, 157-170.

MORAHAN-MARTIN, J., & SCHUMACHER, P. (2000). Incidence and Correlates of Pathological Internet Use among College Students. **Computers in Human Behavior**, 16, 13-29.

MORRIS, K.L. (2007). Familial Antecedents of Bullying and Victimization: The Moderating Role of Social Support. **Unpublished Doctoral Dissertation**, Universtiy of California Riverside, California.

NORET, N., & RIVERS, I. (2006). The Prevalence of Bullying by Text Message or Email: Result of a four year study. **Poster Presented at British Psychological Society,** Annual Conference, Cardifft.

OKANLI, A. (1999). Hemşirelik Öğrencilerinin Aile ve Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek İle Anksiyete Düzeyi Arasındaki İlişki. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

ÖZBEŞLER, C. (2001). Çocukluk Çağı Lösemileri ve Sosyal Destek Sistemlerinin Aile İşlevlerine Etkisi. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

PATCHIN, J. W., & HINDUJA, S. (2010). Cyberbullying and Self-Esteem. **Journal of School Health**, 80 (12), 614-621.

PATCHIN, J. W., & HINDUJA, S. (2006). Bullies Move Beyond The School Yard: A Preliminary Look at Cyber Bullying. **Youth Violence and Juvenile Justice,** 4(2), 148-169.

PEKER, A. (2015). Ergenlerin Saldırganlık ve Siber zorbalık davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. **EKEV Akademi Dergisi**, 61, 323-336.

PEKER, A., ÖZHAN, M.B., & EROĞLU, Y. (2015). Ergenlere Yönelik Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Ölçeği'nin Geliştirilmesi. **International Journal of Human Sciences**, 12(1), 569-581.

PEKER, A. (2013, Kasım). Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorba ve Siber Mağdur Olma Durumu. **5. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu'nda sunulmuş sözlü bildiri**, Antalya.

PEKER, A., EROĞLU, Y., & ÇİTEMEL, N. (2012). Boyun Eğici Davranışlar ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkide Cinsiyetin Aracılığının İncelenmesi. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 9(1), 205-221.

PEKER, A., EROĞLU Y., & ADA, Ş. (2012). Ergenlerde Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Yordayıcılarının İncelenmesi. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğtim Fakültesi Dergisi**, 12(2), 185-206.

PEKER, A., & EROĞLU, Y. (24-26 Eylül 2010). Erkek Öğrencilerde Siber Zorba ve Kurban Olmanın Yordayıcısı Olarak İnternet Bağımlılığı. Sünbül, A.M. ve Şahin, İ. (Ed.) *4.* **Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Kitabı** (ss. 862-867). Selçuk Üniversitesi, Konya.

RASKAUSKAS, J., & STOLTZ, A.D. (2007). Involvement in Traditional and Electronic Bullying among Adolescents. **Developmental Psychology,** 43,564-575.

SERİN, H. (2012). Ergenlerde Siber Zorbalık / Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri. **Yayımlanmamış Doktora Tezi**. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

SHARIFF, S., & GOUIN, R. (2005). Cyber - Dilemmas: Gendered Hierarchies Free Expression and Cyber-Safety İn Schools, Presented at Safety and Security in a Networked World: Balancing Cyber-Rights and Responsibilities. **Oxford Internet Institute Conference**, Oxford, U.K.

SOURANDER, A., BRUNSTEIN-KLOMEK, A., HELENIUS, H., IKONEN, M., LINDROOS, J., LUNTAMO, T., & KOSKELAINEN, M. (2010). Psychosocial Risk Factors Associated with Cyberbullying Among Adolescents: A Population-Based Study. **Archives of General Psychiatry,** 67, 720-728.

SÖNMEZAY, H. (2010). Lise Öğrencilerinde Zorbalığın İletişim Becerileri ve Algılanan Sosyal Destek İle İlişkisinin İncelenmesi. **Yayımlanmamış Yükseks Lisans Tezi,** Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ŞAHİN, M., SARI, S.V., ÖZER, Ö., & ER, S.H. (2010). Lise Öğrencilerinin Siber Zorba Davranışlarında Bulunma ve Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Görüşleri. **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 21, 257-270.

TANRIVERDİ, S. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

TAŞDEMİR, M., & DAĞISTAN, G. (2014). "Çocuklara Sorumluluk Kazandırmada Ebeveynlerin Bhtg Yaklaşımını Uygulama Durumları: Bir Durum Çalışması", **TURKISH STUDIES** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic -, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu Armağanı-Sosyal Bilimler), Volume 9/8, Summer 2014, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7318, p. 47-71,

TOPÇU, Ç. (2008). The Relationship of Cyber Bullying to Empathy, Gender, Traditional Bullying, Internet Use and Adult Monitoring. **Unpublished Master Dissertation**. Ankara: Middle East Technical University.

TÜRKOĞLU, S. (2013). Ergenlerin Problemli İnternet Kullanımları ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

UZMAN, E. (2004). Sosyal Destek Düzeyleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Kimlik Statüleri, **XII. Eğitim Bilimleri Kongresi,** 2, 805- 826, Ankara.

WANG, J., IANOTTI, R. J., & NANSEL, T. R. (2009). School Bullying among Adolescents in The United States: Physical, Verbal, Relational, and Cyber. **Journal of Adolescent Health,** 45, 368-375.

WINDLE, M. (1991). Temparement and Social Support in Adolescence: Interrelations with Depressive Symtomps and Delinguent Behaviors. **Journal of Youth and Adolescence,** 21 (1), 1–21.

YAMAN, E., EROĞLU, Y., & PEKER, A. (2011). **Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık**. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

YBARRA, M. L., ALEXANDER, C., & MITCHELL, K. J. (2005). Depressive Symptomatology, Youth Internet Use, and Online Interactions: A National Survey. **Journal of Adolescent Health,** 36 (1), 9-18.

YBARRA, L.M., & MITCHELL, K.J. (2007). Prevalence and Frequency of Internet Harassment Instigation: Implications for Adolescent Health. **Journal of Adolescent Health**, 41, 189-195.

YBARRA, L.M., & MITCHELL, K. J. (2004a). Youth Engage in Online Harassment: Associations with Caregiver-Child Relationships, Internet Use, and Personal Characteristics. **Journal of Adolescence,** 27 (3), 319-336.

YBARRA, L.M., & MITCHELL, K. J. (2004b). Online Aggressor/Targets, Aggressors, and Targets: A Comparison of Associated Youth Characteristics. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 45, 1308-1316.

YILMAZ, E., YILMAZ, E., & KARACA, F. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. **Genel Tıp Dergisi,** 18, 71-79.

YILDIRIM, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi, Güvenirliği ve Geçerliği. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,** 13, 81-87.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

PEKER, A., EROĞLU, Y., Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek ve Siber Zorbalığa Eğilim Arasındaki İlişkiler: Arkadaştan ve Öğretmenden Algılanan Sosyal Desteğin Aracı Rolü, ***Turkish Studies*** *- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/3 Winter 2015, p. 759-778, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7693, ANKARA-TURKEY